

YMPÄRISTÖVALIOKUNNAN LAUSUNTO 30/2009 vp

Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 2010

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 18 päivänä syyskuuta 2009 lähettänyt hallituksen esityksen valtion talousarvioksi vuodelle 2010 (HE 138/2009 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi valtiovarainvaliokuntaan.

Eduskunnan työjärjestyksen 38 §:n 3 momentin nojalla ympäristövaliokunta on päättänyt antaa toimialaansa koskevan lausunnon talousarvioesityksestä valtiovarainvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- budjettineuvos Pekka Pelkonen, valtiovarainministeriö
- talousjohtaja Oili Hintsala, ympäristöneuvos Jukka-Pekka Flander, ylimetsänhoitaja Pirkko Isoviita, asuntoneuvos Riitta Kimari, rakennusneuvos Teppo Lehtinen, ylitarkastaja Tommi Laanti, yliarkkitehti Anne Jarva, yli-insinööri Jorma Kaloinen ja yli-insinööri Jukka Vuontela, ympäristöministeriö
- ylimetsänhoitaja Matti Heikurainen, ympäristöylitarkastaja Marjukka Mähönen ja vesiyli-tarkastaja Leena Westerholm, maa- ja metsätalousministeriö

- osastopäällikkö Taisto Turunen ja yli-insinööri Timo Ritonummi, työ- ja elinkeinoministeriö
- johtaja Jarmo Lindén, Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus
- ympäristöpäällikkö Petri Heinonen, Metsähallitus
- hallintojohtaja Pasi Henriksson, Suomen ympäristökeskus
- johtaja Tuula Heinonen, Eläinkokeiden vaihtoehtomenetelmäkeskus FICAM
- luontopalvelujen apulaisjohtaja Marja-Liisa Hintsanen, Metsähallitus
- asiantuntija Meeri Palosaari, Elinkeinoelämän keskusliitto EK
- toiminnanjohtaja Eero Yrjö-Koskinen, Suomen luonnonsuojeluliitto ry.

Lisäksi valiokunta on saanut seuraavien tahojen kirjalliset lausunnot:

- Suomen Kuntaliitto
- Metsäteollisuus ry
- Asumisterveysliitto AsTe ry
- Suomen toimitila- ja rakennuttajaliitto RAKLI ry
- Vuokralaisten Keskusliitto ry.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

1. Ympäristöministeriön toimintamenot

Ympäristöhallinnon määrärahaesitys vuodelle 2010 on noin 328,1 miljoonaa euroa, josta rakennetun ympäristön osuus on 156,1 miljoonaa euroa, ympäristön- ja luonnonsuojelun 95,2 miljoonaa euroa ja toimintamenojen osuus 76,8 miljoonaa euroa. Näissä tehtävissä toiminnallista rahoitusta on hyvin vähän ja pääosa menoista aiheutuu henkilöstön palkkausmenoista. Vuoden 2010 talousarviossa olennaista on myös aluehallintouudistuksen vaikutus, kun nykyisten alueellisten ympäristökeskusten ja ympäristölupavirastojen henkilöstö ja toimintamäärärahat (75 miljoonaa euroa) siirtyvät työvoima- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalle osaksi perustettavia elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksia ja valtiovarainministeriön hallinnonalalle osaksi aluehallintovirastoja.

Valiokunta korostaa, että toimintamenoäärrähojen ja kehittämisrahoituksen (35.01.01, 35.01.04 ja 35.20.01) supistuminen on ympäristöhallinnolle erityisen hankalaa, koska sillä on tavanomaista suurempi merkitys toiminnallisen rahoituksen vähäisyyden vuoksi. Mahdollisuudella teetättää taustaselvityksiä ja vaikutusarviointeja päätöksenteon tueksi on keskeinen merkitys vaikuttavien ja kustannustehokkaiden toimenpiteiden valitsemiseksi. Tutkimus- ja selvitysrahaa käytetään myös sähköisten palvelujen ja tietojärjestelmien kehittämiseen sekä toiminnan kehittämiseen tarvittavien ulkopuolisten palvelujen hankinnan rahoittamiseen. Ympäristöhallinnon tehtävät laajenevat jatkuvasti erityisesti EU-lainsäädäntöön pohjautuvilla monenlaisilla seuranta- ja raportointivelvoitteilla.

Globaalit haasteet ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi ja siihen sopeutumiseksi sekä luonnon monimuotoisuuden heikkenemisen pysäyttämiseksi edellyttävät myös pitkäjänteistä suunnittelu- ja kehittämisrahoitusta ja panostusta sektoritutkimuksen kehittämiseen. Ympäristöministeriö myös valmistelee ja koordinoi Suo-

men kantoja kansainvälisissä YK:n ilmastosopimusta ja EU:n ilmastoasioita koskevissa neuvotteluissa. Hallinnonalan supistuva rahoitus on epäsuhteessa laajeneviin velvoitteisiin nähden. Suomelta odotetaan aktiivista roolia myös kansainvälisessä ympäristötyössä suhteessa kehitysmaihin ja toisaalta esimerkiksi Venäjän kanssa tehtävässä yhteistyössä Itämeren kuormituksen vähentämiseksi.

Uusia vaatimuksia liittyy myös esimerkiksi kemikaalilainsäädäntöön (REACH), energiatehokkuusvaatimukseen, vesiensuojelun kehittämiseen ja maaperän suojeluun. Hallinnonalalla tulisi olla riittävästi resursseja panostaa myös EU-lainsäädännön valmisteluprosessiin riittävän varhaisessa vaiheessa oikea-aikaisen vaikuttamisen tehostamiseksi, jotta yhteisöläisäädännössä otettaisiin riittävästi huomioon Suomen kannat. Yhteisön ympäristölainsäädännön kehittyminen jatkuvasti yhä yksityiskohtaisemmaksi ja velvoittavammaksi vähentää kansallista liikumavaraa sääntelyn toteutustapojen valinnassa. Hallinnossa on arvioitava panoksia kriittisesti ja oltava valmis priorisoimaan tehtäviä myös uudelleen. Tästä huolimatta tilanne on haasteellinen.

Määrärahojen supistaminen yhdessä tuottavuusohjelman edellyttämien säästötavoitteiden toteuttamisen ja aluehallintouudistuksen vuodenvaihteeseen sijoittuvan murrosvaiheen kanssa asettaa hallinnonalan haasteelliseen tilanteeseen, kun hallinnon palvelujen tulisi sujua normaalisti ja katkoksitta. Valiokunta edellyttää edelliseen viitaten, että tuottavuusohjelman toteutuksessa ja aluehallintouudistuksen toimeenpanossa pitää turvata ympäristöhallinnon palvelukyky ja laatu. Ympäristölupa-asioiden käsittelyä tulee pystyä tehostamaan ja hallinnon palvelukyky ei saa heiketä eikä vaikuttaa ympäristönsuojelun korkeaan tasoon. Kysymys on paitsi ympäristönsuojelun myös elinkeinoelämän toimintaedellytysten turvaamisesta.

Hyvä esimerkki tiukkenevan ja yhä yksityiskohtaisempia velvoitteita sisältävän yhteisöläisäädännön velvoitteista ja uusista rahoitustar-

peista on vaihtoehtomenetelmäkeseuksen perustaminen Tampereelle. Euroopan kemikaalilainsäädännön mittava REACH-lainsäädäntö velvoittaa välttämään eläinkokeiden toistamista ja käyttämään eläinkokeille vaihtoehtoisia menetelmiä sekä edistämään eläinkokeille vaihtoehtoisten menetelmien tutkimusta ja käyttöönottoa. Koe-eläimiä käytetään EU:ssa vuosittain yli 12 miljoonaa ja REACHin velvoitteiden täyttämisen arvioidaan edellyttävän jopa yli 16 miljoonan koe-eläimen lisäystä ja maksavan useita miljardeja euroja. Vaihtoehtoiset menetelmät, esimerkiksi solutestit, ovat hinnaltaan vain murto-osa tästä ja edistävät siten myös teollisuuden kilpailukykyä. Suomen tulisi hyödyntää uuteen vaihtoehtomenetelmäkeseukseen liittyvä innovaatiopotentiaali ja turvata laitoksen rahoitus. Osaamiskeskittymän vahvistamiseen on hyvät edellytykset nyt, kun myös Euroopan kemikaalivirasto sijaitsee Suomessa.

Valiokunta kiinnittää huomiota myös valtakunnallisten luonnonsuojelu- ja ympäristöjärjestöjen avustusrahaan momentilla 35.01.65, jonka määrärahaesitys on 2:ta miljoonaa euroa, kun vuonna 2009 määrärahaesitys oli 50 000 euron lisä käytettäväksi kunnille ja kuntien virkistysalueiden hankintaa varten perustamille yhteisöille virkistysaluehankintojen tukemiseen. Määrärahan 2 miljoonan euron taso merkitsee nyt käytännössä leikkausta kaikkien sen piirissä olevien järjestöjen avustuksiin. Valiokunta katsoo, että valtakunnallisilla järjestöillä on tärkeä rooli yhteiskunnallisessa vuoropuhelussa ja tiedon välittäjinä kansalaisten ja hallinnon välillä, ja niillä on huomattava merkitys esimerkiksi ilmastomuutosta koskevan tiedon välittämisessä ja levittämisessä. Valiokunta on huolissaan myös kansalaisten vähentyneestä valmiudesta ryhtyä omissa arjen valinnoissaan toimiin sähkökulutuksen pienentämiseksi ja muihin ilmastomuutoksen hillitsemisen kannalta perusteltuihin toimiin. Valiokunta esittää, että tiedotukseen ja viestintään varattua määrärahaa korotetaan ilmastomuutoksen hillintään tarvittavien toimenpiteiden edistämiseksi. Kysymys on usein enemmän asenteesta kuin varsinaisista inves-

toinneista. Edellä esitettyyn viitaten valiokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta lisää ympäristöministeriön toimintameno- ja kehittämismäärärahaa, määrärahaa avustuksiin järjestöille ja ympäristöhoitoon sekä energiansäästön ja uusiutuvan energian käytön edistämisen ja energiatiedotuksen määrärahaa (32.60.20).

2. Asuntotuotannon tukeminen ja asumisen ilmastovaikutukset

Rakentamisen elvytystoimet

Rahoituskriisillä ja talouden lamalla on ollut huomattava vaikutus asuntomarkkinoihin. Vaaparahoitteinen asuntotuotanto on ollut lähes täysin pysähdyksissä. Valtion tukeman asuntotuotannon edellytykset ovat kuitenkin samalla parantuneet ja ARA-tuotantoa on käynnistynyt merkittävästi edellisiä vuosia enemmän.

Elvytystoimet ovat osoittautuneet tehokkaiksi, sillä valtion tukeman asuntotuotannon arvioidaan lisääntyvän yli 6 000 asunnolla viime vuoden verrattuna ja valtion tukeman asuntotuotannon merkitys ja osuus koko asuntotuotannossa nousee poikkeuksellisen suureksi. Myös asuntojen korjausrakentaminen on lisääntymässä selvästi ja rakentamisen resursseja on siirretty uudisrakentamisesta korjausrakentamiseen. Elvytystoimilla on näin onnistuttu myös ehkäisemään työttömyyden lisääntymistä.

Valtion tukemaa vuokra- ja asumisoikeusasuntotuotantoa eli ARA-tuotantoa on käynnistetty elokuun alkuun mennessä jo noin 8 500 asunnon verran. Tuotannossa arvioidaan päästävän jopa yli 12 000 asuntoon, joista noin 4 000 asuntoa on korkotuettua ns. välimallin mukaista tuotantoa.

Korkotukilainojen hyväksymisvaltuus on 1,67 miljardia euroa vuodelle 2010. Asuntotuotannon näkymät ovat hyvät myös ensi vuodelle, jos riittävät tukivaltuudet turvataan. Määräaikaan käynnistysavustuksiin esitetty valtuus on 69 miljoonaa euroa, joka mahdollistaa valtion ja Helsingin seudun kuntien väliseen aiesopimuk-

seen sitoutuneissa kunnissa 15 000 euron ja muissa kunnissa 10 000 euron tuen/asunto. Uusimpien tietojen mukaan tuetun vuokra-asunto-tuotannon tavoitteet ylittyvät yli 30 prosentilla, mutta vapaarahoitteisen asuntotuotannon tyreh-tyymisen vuoksi kokonaisasuntotuotanto jää siitä huolimatta puoleen aiesopimuksen tavoitteista.

Sekä asuntopoliittisesti, kansantaloudellises-ti että valtiontaloudellisesti on tärkeää, että lisä-tyillä valtion panostuksilla kyetään saavutta-maan mahdollisimman hyvä tuotantovaikutus ja tuloksellisuus. Tämä edellyttää sen välttämistä, että tuet kanavoituisivat osin kustannusten nou-suksi. Valiokunta pitää tärkeänä, että useista eri-laisista avustuksista muodostuvien elvytystoi-mien vaikutusta markkinoiden toimintaan ja el-vytyksen kustannuskehitystä seurataan erityises-sä työryhmässä, ja neuvottelu-urakoiden hintata-so on erityisen seurannan kohteena. Rahoitus-markkinoiden toiminnan arvioidaan olevan pa-lautumassa ennalleen, joskin hitaasti, samalla kun poikkeuksellisen alhainen korkotaso toimii myös vahvana elvytystekijänä. Jatkossa olen-naista on myös huolellinen harkinta suhdanne-luonteisten tukitoimien vähentämisen ja lopetta-misen ajankohdasta ja tavasta rakennuslalle ai-heutuvien ongelmien välttämiseksi.

Erityisryhmien asunto-olojen parantaminen

Erityisryhmien asunto-olojen parantamiseen esi-tetään 85 miljoonan euron valtuutta. Valtuus on hallituksen asuntopoliittisen ohjelman mukai-nen ja hyvällä tasolla. Valiokunta kiinnittää kui-tenkin huomiota siihen, että hanke-esityksiä on saapunut ARAlle jo koko valtuuden edestä eikä uusia siten ole mahdollista enää hyväksyä, ellei valtuutta nosteta. Pitkäaikaisasunnottomuuden poistamiseen suunnattuja hankkeita sekä kehi-tysvammaisten henkilöiden asuntojen rakenta-misprojekteja on käynnistynyt tavoitteiden mu-kaisesti hyvin. Valiokunta pitää valtuuden nos-tamista toivottavana vuoden 2009 tasolle eli 110 miljoonaan euroon. Tämä on perusteltua paitsi erityisryhmiä koskevien tavoitteiden täyttämi-seksi myös siksi, että samalla kun näiden hei-koimpien ryhmien asuntotilanne paranee, julki-sella sektorilla on mahdollista saavuttaa merkit-

täviä kustannussäästöjä sosiaali- ja terveysme-noissa kalliin laitoshoidon vähentyessä.

Asumisen ilmastovaikutukset

Valtion asuntorahaston varoista tuettavassa asuntorakentamisessa suositaan hankkeita, jot-ka sijoittuvat edullisesti yhdyskuntarakentee-seen sekä hyvien liikenneyhteyksien ja palvelu-jen ääreen. Tuettavien asuinrakennusten osalta edellytetään myös, että hakija noudattaa vähin-tään vuoden 2010 alusta voimaan tulevia ener-giatehokkuusmääräyksiä ja -normeja, kun kyse on vuonna 2010 ehdollisen varauksen saavista hankkeista tai kymmenen vuoden korkotukilai-nahankkeista, jotka saavat hyväksymispäätök-sen vuonna 2010. Hankkeiden priorisoiminen on myös mahdollista niiden energiatehokkuuden perusteella. Sen tulisi olla mahdollista myös ma-teriaalien ekologisen kilpailukyvyn perusteella. Uustuotannon osalta energiatehokkuusvaati-musten noudattaminen on selkeää. Rakennus-määräykset tiukentuvat noin 30 prosenttia ny-kyisiin verrattuna vuoden 2010 alusta. Valio-kunta pitää hyvänä, että uusia määräyksiä sovel-letaan tehokkaasti.

Valiokunta toteaa tässä yhteydessä, että ym-päristöministeriön toimintamäärärahamomentil-le esitetään 1,5 miljoonan euron määrärahaa ra-kennusten energiatehokkuuteen liittyviin selvi-tyksiin. Onkin tärkeää, että uusien määräysten vaikutukset uudis- ja korjausrakentamisen ener-giatehokkuuteen ja esimerkiksi rakenteiden kos-teustekniseen toimivuuteen selvitetään ennen määräysten antamista.

Korjaustoiminta-avustukset

Momentille Avustukset korjaustoimintaan (35.20.55) määrärahaksi esitetään 49,5:tä mil-joonaa euroa, josta 3 miljoonaa euroa energia-avustuksiin ja 46,5 miljoonaa euroa korjaus- ja terveyshaitta-avustuksiin. Vuoden 2009 tasoon verrattuna määrärahassa on 19 miljoonan euron vähennys, kun energia-avustuksia tuetaan nyt suhdanneluonteisten avustusten kautta. Valio-kunta kiinnittää huomiota tarpeeseen tukea riit-tävästi hissien rakentamista. Ympäristövalio-kunnan käsiteltävänä on parhaillaan hallituksen

esitys uudeksi asunto-osakeyhtiölainsäädännöksi (HE 24/2009 vp), jonka yhtenä tavoitteena on hissien jälkiasennusta koskevan yhtiön päätöksen helpottaminen. Hissin rakentamisella voidaan paitsi lisätä asumismukavuutta myös pidentää kotona asumisen aikaa useilla vuosilla ja säästää laitoshoidosta aiheutuvia kustannuksia vastaavasti.

Suhdanneluonteisia korjausavustuksia (35.20.56) myönnetään entisin ehdoin 31.3.2010 saakka (varattu 50 miljoonaa euroa). Sen jälkeen avustusten ehdot rajataan energiaperusteiseksi eli avustuksia myönnetään ainoastaan energiatehokkuutta parantaviin korjauksiin tai uusiutuviin energialähteisiin siirtymiseen (varattu 37 miljoonaa euroa). Avustuksia voidaan siten myöntää vuonna 2010 yhteensä 87 miljoonaa euroa. Momentille ehdotetaan 99 miljoonan euron valtuutta vuonna 2009 ja 2010 myönnettyjen avustusten maksamista varten.

Hallituksen esitys laiksi suhdanneluonteisista avustuksista eräiden asuinrakennusten korjauksiin annetun lain muuttamisesta (HE 184/2009 vp) on parhaillaan ympäristövaliokunnan käsiteltävänä. Eesityksen mukaan avustusprosentti energiapainotteisten avustusten osalta olisi 15. Tuki rajataan toimiin, joilla on asuinrakennusten energiatehokkuutta parantava tai haitallisia päästöjä vähentävä vaikutus tai joilla otetaan käyttöön uusiutuvaa energiaa energianlähteenä. Valiokunta pitää tärkeänä, että avustuksilta olemassa olevan rakennuskannan peruskorjauksiin edellytetään energiatehokkuuden parantamista, jotta näiden kohteiden osalta ei menetä vuosikymmeniksi mahdollisuuksia päästövähennyksiin. Energiatehokkuusvaatimusten kohdistaminen olemassa olevaan rakennuskantaan on ratkaisevassa roolissa, koska uudistuotannon kautta tapahtuva muutos on hyvin hidasta; asuntokanta uusiutuu vain yhden prosentin vuosivauhtia.

Valiokunta pitää hyvänä, että avustusjärjestelmää energiakorjauksiin on kehitetty kattamaan erilaiset asumismuodot tasapuolisesti. Asuinrakennusten energia-avustuksia myönnetään kerros- ja rivitaloille. Asunto-osakeyhtiö- ja osakkeenomistajien korkotuesta annetun lain mukaisen

korkotukilainan enimmäisosuus on 50 prosenttia, jos perusparantamisen yhteydessä tehtävillä toimenpiteillä parannetaan myös energiataloutta, vähennetään energiankäytöstä aiheutuvia päästöjä tai otetaan käyttöön uusiutuvia energialähteitä. Pientalojen energiakorjauksia tuetaan pääasiallisesti kotitalousvähennyksellä sekä pienituloisten osalta tarveharkintaisella energiatukilla. Valiokunta toteaa, että yksi kotitalousvähennysjärjestelmän uudistamisen tavoitteista oli pientalojen energiatehokkuutta parantavien hankkeiden ja ympäristöystävällisten lämmitystapamuutosten tukeminen. Järjestelmä ei kuitenkaan edellytä energiatehokkuuden huomioon ottamista, eikä käytännössä ole mahdollista selvittää, millaisiin hankkeisiin tukea myönnetään.

Valiokunta katsoo, että jatkossa kaikkia avustusjärjestelmiä tulee kehittää siten, että niissä otetaan huomioon ilmastonmuutoksen hillinnän tavoitteet. Nykyisen rakennuskannan energiatehokkuuden kehittäminen ja päästöjen vähentäminen on uudisrakentamista hankalampaa. Kuitenkin rakennuskantamme korjaustarve on merkittävä, ja myös kiinteistöjen ylläpitokulttuurissa on parantamista. Korjausavustuksilla on mahdollista tukea energiatehokkuutta edistävien perusparannusten käynnistymistä ja edistää kiinteistönhoidon suunnitelmallisuutta ja pitkäjänteisyyttä. Ympäristövaliokunnan käsiteltävänä oleva asunto-osakeyhtiölainsäädännön uudistus edellyttää, että taloyhtiöissä varaudutaan suunnitelmallisesti seuraavien viiden vuoden kunnossapito- ja korjaustarpeeseen. Tällä voidaan parantaa nykyistä kunnossapitotasoa.

Valtakunnalliset kosteus- ja homealkoot

Kosteus- ja homevauriot ovat tärkeimpiä syitä huonoon sisäilman laatuun, joka on yksi maamme suurimmista ympäristöterveysongelmista. Kosteus- ja homevauriot ovat yleisiä Suomen rakennuskannassa ja aiheuttavat satojenmiljoonien eurojen suuret vuotuiset terveydenhoitokustannukset ja vähintään samaa tasoa olevan kiinteistöjen korjaustarpeen. Välillisten vaikutusten vuoksi kansantaloudelliset kustannukset ovat vielä huomattavasti tätä suuremmat.

Rakennusten kosteus- ja homeongelmien vähentämiseksi jatketaan vuosille 2009—2013 ajoittuvaa toimenpideohjelmaa, jonka tavoitteena on terveyshaittojen vähentäminen ja uusien kosteusvaurioiden syntymisen torjuminen uudis- ja korjausrakentamisessa. Ohjelman koordinaatiovastuu on ympäristöministeriöllä. Osana toimenpideohjelmaa valmistellaan erillinen valtioneuvoston periaatepäätös, jossa linjataan keskeiset toimenpiteet kosteus- ja homeongelmien vähentämiseksi. Valtion talousarviossa toimintaohjelman koordinoitiin, tiedonhankintaan, viestintään ja koulutukseen esitetään 0,9:ää miljoonaa euroa.

Valiokunta kiinnittää valtiovarainvaliokunnan vakavaa huomiota kosteus- ja homeongelmien mittavuuteen. Erityisen huolestuttavaa on, että suurimmat ongelmat ovat julkisissa rakennuksissa, kouluissa ja sairaaloissa, joissa homeelle altistuvat kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevat lapset ja sairaat. Korjausvelka on valtava, ja suunnitelma valtion omien rakennusten korjaustoiminnasta tulisi saada nopeasti aikaan samoin kuin periaatteet valtion tuen kohdentamisesta muiden tahojen omistamien rakennusten korjaamiseen. Liian usein asuntokaupan yhteydessä tehdyn kuntotarkastuksen mukaan hyväkuntoiseksi katsottu asunto saattaa silti osoittautua homevaurioiseksi ja asumiskelvottomaksi.

Erityisen huolestuttavaa on, ettei tilanne ole parantunut viimeisten kymmenen vuoden aikana, vaikka hyviä toimintatapoja on pyritty kehittämään sekä viranomaisohjauksen keinoin että kiinteistö- ja rakentamisalan vapaaehtoisin toimin. Korjausavustusten terveyshaittojen poistamiseen osoitettu määräraha momentilla 35.30.55 on täysin riittämätön tarpeisiin nähden. Toimenpideohjelma tulee toteuttaa nopeasti, kattavasti ja poikkihallinnollisesti vahvalla otteella siten, että kaikki hallinnonalat hoitavat toimialaansa kuuluvat tehtävät. Valtion talousarvioon tulee sisällyttää riittävä määräraha ensin akuuteimpien ongelmien hoitamiseen.

Puurakentamisen edistäminen

Puurakentamisen suosimisella voidaan edistää kestävää luonnonvarojen käyttöä ja hillitä ilmastomuutosta. Metsäteollisuuden rakennemuutos on haaste kansantaloudellemme, ja puun käytön ja puurakentamisen edistämiseksi on nyt kaikki edellytykset. Ilmastomuutoksen hillitsemiseksi on kiinnitettävä huomiota myös rakennustuotteiden valmistuksen aiheuttamiin päästöihin ja pyrittävä edistämään puun käyttöä rakennusmateriaalina. Suomen tulee pyrkiä hyödyntämään puutuotealan ja puurakentamisen osaamisensa ja kyetä muuntumaan eurooppalaiseksi suunnannäyttäjäksi rakentamisen energia-, ilmasto- ja ympäristövaikutusten pienentämisessä ja hyödyntää tämä kansainvälisessä liiketoiminnassa.

Yhdyskuntarakenteen eheyttäminen

Asumisen ilmastovaikutuksista puhuttaessa yksi keskeinen huomioon otettava tekijä on yhdyskuntarakenteen kehittyminen. Erityisesti asumisen ja maankäytön ja liikennejärjestelmän keskinäistä yhteyttä on vahvistettava ja kehitettävä yhtenäisenä kokonaisuutena siten, että liikenneverkon mahdollisuudet tulevat täysimääräisesti hyödynnettyiksi. Ilmastomuutoksen hillitsemisen edellyttää täydennysrakentamisen lisäämistä kaupunkiseuduilla sekä uusien asuntoalueiden sijoittamista yhdyskuntarakenteen ja joukkoliikenneyhteyksien, erityisesti raideliikenteen, kannalta tarkoituksenmukaisella tavalla. Yhdyskuntarakenteen eheyttämisen tarve ja keinot ovat erilaiset erilaisissa yhdyskunnissa ja maan eri osissa. Lisäksi tulisi ottaa huomioon teknologian kehitys yhdyskuntarakenteen eheyttämistavoitteen vaikuttavuutta arvioitaessa. Asumisen tukijärjestelmissä tulee pystyä ottamaan huomioon myös ilmastomuutoksen hillinnän vaatimukset tarpeen mukaan.

3. Ilmastomuutoksen hillitseminen

Valiokunta katsoo, että ilmastomuutoksen hillinnästä on jo tullut ja tulee jatkossa yhä vahvemmin sellainen haaste, johon vastaaminen edellyttää kokonaisvaltaista näkemystä ja myös valtion talousarviolta uudenlaista asioiden esi-

tystapaa. Suomessa ilmastonmuutoksen hillitsemisen ja siihen sopeutumisen haasteet on asetettu kullekin hallinnonalalle erikseen, minkä vuoksi on ymmärrettävää, että talousarvio on tästä näkökulmasta pirstaleinen. Valiokunta kuitenkin korostaa, että kokonaisvaltaiselle tarkastelulle on jatkossa tarvetta ja talousarvioesityksen rakennetta ja esitystapaa tulisi kehittää vastaavasti huomioiden myös valtiolle tuloja tuottava taloudellinen ohjaus. Ellei budjettirakenteen muuttaminen ole mahdollista, tulisi talousarviossa olla tätä tarkoittava liite, joka kokoaa eri määrärahat kokonaisnäkemykseksi. Tarkastelussa tulee ottaa huomioon myös päästöjen tuottamiseen epäsuorasti tai suorasti kannustavat määrärahat ja ohjauskeinot.

Valiokunta pyysi työ- ja elinkeinoministeriötä kokoamaan talousarviosta ilmastonmuutoksen hillintään suunnatut määrärahat. Ministeriön selvityksen mukaan valtion talousarvion toteutuma vuodelle 2009 on 571 miljoonaa euroa, kun ilmastostrategian tavoitteena oli 550 miljoonan euron taso. Vuodelle 2010 menoiksi on arvioitu 581 miljoonaa euroa.

Ilmastonmuutoksen hillinnän rahoituksen kokonaisuudesta voidaan tämän koosteen perusteella pitää myönteisenä määrärahojen lievää kasvua. On tosin huomattava, että ministeriöiden määrärahoja ei ole vielä tarkasti määritelty ja siksi niiden vaikuttavuusarviointi on haasteellista. Teknologian tutkimukseen ja tuotekehitykseen esitetään vuoden 2009 tason mukaista 180:tä miljoonaa euroa. Aikaisemmin tässä lausunnossa läpikäytyjen asumiseen liittyvien avustusten ohella rahoitusta on tarjolla energiatuikiin, metsänhoidon ja perusparannuksen tuikiin, bioenergiatuotannon avustuksiin ja joukko-liikennetukiin. Lisäksi määrärahoja osoitetaan viestintään ja neuvontaan, Kioton mekanismien käyttöön, maaseudun kehittämiseen sekä pyöräilyn ja kävelyn edistämiseen.

Tutkimukseen ja tuotekehitykseen sekä kotimarkkinakäynnän luomiseen panostaminen luo edellytyksiä vähähiilisen energiateknologian innovaatioille ja vientimarkkinoille. Suomen tulisi pystyä aikaisempaa paremmin hyödyntämään myös demonstraatiohankkeita, joita toivottavas-

ti saadaan käyntiin useammallakin sektorilla. Valiokunta korostaa, että kasvihuonekaasupäästöjen vähennystavoitteet tulee nähdä mahdollisuutena ns. vihreälle kasvulle. Rahoitus tutkimukseen ja tuotekehitykseen on tarpeen erityisesti vaikeassa suhdannetilanteessa. Lisäpanostuksia kestävään teknologiaan voidaan pitää myös hyvänä elvytyspolitiikkana. Monet Euroopan maat ovat luoneet merkittävän määrän työpaikkoja uusiutuvan energian alalle tukemalla ensin kotimarkkinoiden syntyä, lyhyellä tähtämällä tarkasteltuna jopa kalliisti. Panostukset ovat kuitenkin tulleet takaisin uuden vientiteollisuuden volyymin kautta. Toimenpiteiden kustannustehokkuusarviointeihin tuleekin sisällyttää esimerkiksi myönteiset työllisyysvaikutukset ja muut välilliset vaikutukset. Suomessakin tulisi pystyä tarkastelemaan toimenpiteiden kustannuksia ja hyötyjä pidemmällä aikavälillä kuin vuosittaisten talousarvioesitysten tasolla.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että EU:n yhteisen päästövähennystavoitteen kiristäminen esimerkiksi 30 prosenttiin on mahdollista jo YK:n ilmastopöytäkirjan seuraavassa osapuolikokouksessa Kööpenhaminassa joulukuussa 2009. Kireämmän tavoitteen hyväksyminen heijastuisi suoraan myös valtion talousarvioon, joka on laadittu ilmastostrategian mukaisesti alemman tavoitetaso varaan. Valtiovarainministeriön arvion mukaan Suomen vuosittaiseksi rahoitusosuudeksi kehitysmaalle Kööpenhaminassa mahdollisesti solmittavan sopimuksen mukaan saattaisi tulla vuosina 2010–2012 jokin summa 15 miljoonan euron ja 32 miljoonan euron väliltä siten, että summa kasvaa vuoteen 2020 mennessä jollekin tasolle 66 miljoonan euron ja 225 miljoonan euron välillä. Esitetyt luvut ovat karkeita arvioita, jotka perustuvat komission tiedonantoon kansainvälisestä ilmasto-rahastuksesta, mutta ne antanevat kuitenkin suuntaa ainakin yhteisön neuvottelutavoitteista.

4. Itämeren suojeleminen

Itämeren suojeleminen on nyt hyvät mahdollisuudet, kun valtioneuvosto on antanut eduskunnalle selonteon Itämeren haasteista ja

Itämeri-politiikasta ja Eurooppa-neuvosto hyväksyy EU:n Itämeren alueen strategian syksyn kokouksessaan. EU:n strategian ympäristötoimien perustana on Itämeren suojelukomission HELCOMin Itämeren toimintaohjelma (Baltic Sea Action Plan), jonka vaikuttavuutta näin on mahdollista tehostaa.

Valiokunta katsoo, että Suomen tulee hyödyntää Itämeri-strategian mahdollisuudet Itämeren tilan parantamisessa toimimalla aktiivisesti kansainvälisen yhteistyön tiivistämiseksi ja samalla tulee vastata haasteisiin omien päästöjemme osalta jatkamalla ja tehostamalla määrätietoisia ja konkreettisia toimia päästöjen vähentämiseksi. Erityisen keskeisessä asemassa on HELCOMin Itämeren suojelun toimintaohjelman toimeenpano. Valiokunta korostaa tässä yhteydessä tarvetta Itämeren suojelun kokonaisvaltaiseen tarkasteluun ja toimenpiteiden vaikutusarviointien kehittämiseen. Itämeren suojeluun kanavoitavien määrärahojen tarkastelu kokonaisuutena edistäisi tehokkaan Itämeri-politiikan toteuttamista. Valiokunta esittää, että myös talousarvion esitystapaa kehitetään siten, että Itämeren suojelun kokonaisuus on siitä helposti tarkasteltavissa.

Valiokunta kiinnittää jälleen valtiovarainvaliokunnan huomiota ympäristötyöt-määrärahasen pysyväisluonteiseen ongelmallisuuteen. Siirtoviemärihankkeille on erityinen tarve vuoden 2013 päättyvän siirtymäajan loppuun saakka, jolloin kiinteistökohtaiset talousjätevesijärjestelmät tulee saattaa talousjätevesiasetuksen¹ vaatimusten mukaisiksi tai liittää vesihuoltoverkostoon. Valtiovarainvaliokunta kiinnitti tähän asianmukaisesti huomiota vuoden 2009 talousarviota koskevassa mietinnössään ja lisäsi momentille 3,45 miljoonaa euroa pitäen valitettavana, että se joutui jälleen kerran puuttumaan samaan asiaan. Vuodelle 2010 momentille esitetään 12,5:tä miljoonaa euroa, jolla on mahdollista aloittaa ainoastaan kaksi erikseen nimettyä hanketta. Vuodesta 2011 alkaen määräraha olisi

enää 10 miljoonaa euroa, kun tarve olisi kaksinkertainen. Määrärahan osalta on huomattava, että sillä tulisi pystyä hoitamaan myös pilaantuneiden, isännättömien alueiden kunnostuksia, joilla usein ehkäistään pohjaveden pilaantumista, joka taas tulee monin verroin kalliimmaksi kuin sen ehkäiseminen. Edellä esitettyyn viitaten valiokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta nostaa ympäristötyöt-määrärahan (35.10.77) 15 miljoonaan euroon ja varmistaa vähintään tämän tasoisen rahoituksen koko siirtymäkaudeksi vuoteen 2014 saakka.

Valiokunta viittaa tässä yhteydessä monitasoisiin ongelmiin, joita talousjätevesiasetuksen täytäntöönpanossa on ilmennyt. Ympäristöministeriö on pyrkinyt vauhdittamaan asetuksen täytäntöönpanoa tehostamalla neuvontaa ja opastusta ja korottamalla ARA:n myöntämiin rakennusten korjaus-, energia- ja terveyshaitta-avustukseen sisältyvän jätevesiavustuksen tulorajoja noin 30 prosentilla vuonna 2008. Avustuksen käyttö onkin kaksinkertaistunut vuonna 2009. Jatkossa huomiota on edelleen kiinnitettävä riittävän informaation ja neuvonnan saatavuuteen ja jätevesijärjestelmien asianmukaiseen ja kohteessaan tarkoituksenmukaiseen toteuttamiseen. Valiokunta toteaa, että ministeriö on kutsunut selvitysmiehen selvittämään vuoden loppuun mennessä jätevesiasetuksen toimeenpanon nykytilaa ja siinä ilmenneitä ongelmia sekä tekemään ehdotukset ongelmien poistamiseksi ja toimeenpanon edistämiseksi ottaen erityisesti huomioon toimeenpanossa jäljellä oleva siirtymäaika.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että kotitalousvähennys on osaltaan edistänyt jätevesijärjestelmien toteuttamista, mutta ongelmana on pidettävä sitä, että hoito- ja huoltotyöt eivät sisälly vähennyksen piiriin. Hoidon laiminlyönnit johtavat huonoon puhdistustulokseen, mikä heikentää yleisesti motivaatiota asetuksen toimeenpanoon. Onnistunut toimeenpano edellyttää jätevesijärjestelmien kunnossapidon palvelujen ja kysynnän syntyä haja-asutusalueille.

Itämeren suojelemiseksi on varauduttava riittävän öljyntorjuntakaluston hankintaan ja ylläpi-

¹ Valtioneuvoston asetus 542/2003 talousjätevesien käsittelystä vesihuoltolaitosten viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla

toon. Valiokunta toteaa vielä, että Suomen ympäristökeskus teki ympäristöministeriölle kokonais selvityksen valtion ja aluepelastuslaitosten tarpeista saattaa öljyntorjuntavalmius Suomenlahdella vastaamaan Venäjän öljy kuljetusten kasvusta johtuvia uhkia. Selvityksen mukaan valmiuden ylläpitoon tarvitaan uusi monitoimialus, Hallin peruskorjaus, kaksi uutta öljyntorjunta-ulkovartioalusta sekä Merikarhun peruskorjaus ja lisäksi lisää puomikalustoa ja muuta torjuntakalustoa. Kustannukset tästä arvioidaan keskimäärin noin 30 miljoonaksi euroksi vuodessa. Lisäksi rannikon aluepelastuslaitoksille tarvitaan torjuntaveneitä ja -kalustoa, joiden kokonaiskustannukset ovat keskimäärin 3 miljoonaa euroa vuodessa.

Öljyntorjuntavalmiuden parantamiseksi on arvioitu öljysuojamaksun korottamistarvetta, jotta pelastuslaitosten lisähankintoja ja osa valtion lisähankinnoista voidaan korvata öljysuojarahastosta. Valiokunta toteaa, että sen käsiteltävänä on öljysuojamaksun korottamista koskeva hallituksen esitys. Valiokunta korostaa, että öljyntorjuntavalmiuden parantamisen rahoitukselta on huolehdittava.

5. Luonnonsuojelu ja METSO-ohjelma

Suomessa on 35 kansallispuistoa, minkä lisäksi hallitusohjelmassa on tavoitteena selvittää Selkämeren ja Sipoonkorven kansallispuistojen perustamismahdollisuudet. Valtioneuvosto on tehnyt 200-vuotisjuhlaistunnossaan periaatepäätöksen kansallispuiston perustamisesta Selkämerelle sekä 500 000 euron määrärahan osoittamisesta Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien momentille. Valtiovarainministeriö on esittänyt täydentävänsä talousarviota vuodelle 2010 tältä osin. Sipoonkorven suojeluvaihtoehtojen selvittäminen on kesken. Valiokunta muistuttaa, että Selkämeren kansallispuistoa rajattaessa tulee sovittaa yhteen suojelun ja paikallisen elinkeinoelämän tarpeet.

Rahoitus luonnonsuojelualueiden hoitoon ja kunnossapitoon on viimeisten kymmenen vuoden aikana kasvanut, mutta rahoituksen määrässä näkyvät ennen kaikkea muutamat kalliit in-

vestoinnit, kuten Nuuksion luontokeskuksen rakentamiseen osallistuminen. Kunnossapitohoiduksen tarve on kasvanut uusien investointien myötä ja koska puistojen kävijämäärät ovat huomattavasti kasvaneet. Näiden kustannusten osalta tulee muistaa, että kansallispuiston perustaminen ja yleisöpalveluiden rakentaminen voivat edistää paikkakunnan tunnettavuutta ja matkailun vetovoimaisuutta ja siten edistää joko suoraan tai välillisesti uusien työpaikkojen syntyä alueelle.

Valiokunta korostaa, että kansallispuistot ja luonnonsuojelualueet muodostavat alueellisen suojeluverkoston rungon, jonka avulla säilytetään kansallisesti ja kansainvälisesti arvokkaimmat kohteet. Samanaikaisesti ne ovat yleisölle avoimia luonnonnähtävyyksiä ja matkailun tärkein vetovoimatekijä. Reitistöjä tukevan infrastruktuurin toimivuuden parantaminen on tärkeää kestävän luontomatkaillen edistämiseksi siten, että alueiden suojeluarvojen säilyminen varmistetaan. Periaatteet ja kehyksen suojelualueiden ylläpidolle muodostaa luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön strategia², jonka tavoitteena on muun ohella pysäyttää Suomen luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen vuoteen 2010 mennessä ja vakiinnuttaa luonnon tilan suotuisa kehitys vuosien 2010—2016 kuluessa.

Valiokunta toteaa, että METSO-toimenpideohjelman rahoitus näyttää toteutuvan suunnitteen aiemmin hyväksytyjen suunnitelmien mukaisesti, mitä on pidettävä myönteisenä asiana. Ympäristöministeriöllä on vuonna 2010 käytettävissä METSOon 22,5 miljoonaa euroa. Määrärahaa on leikattu jonkin verran, mutta taloussuhdanteesta johtuvista syistä määrärahalla arvioidaan käytännössä päästävän suunniteltuihin tavoitteisiin kustannusten laskun vuoksi. Vapaaehtoisten suojelutarjousten määrä ei kuitenkaan ole laskussa, mikä on erinomaista tavoitteiden saavuttamisen kannalta. Ohjelman tavoitteena

² Valtioneuvoston 21.12.2006 tekemä periaatepäätös Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön strategiasta vuosiksi 2006—2016; luonnon puolesta — ihmisen hyväksi

YmVL 30/2009 vp — HE 138/2009 vp

on pysäyttää metsäisten luontotyyppien ja metsälajien taantuminen ja vakiinnuttaa luonnon monimuotoisuuden suotuisa kehitys vuoteen 2016 mennessä.

Lausunto

Lausuntonaan ympäristövaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 16 päivänä lokakuuta 2009

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Susanna Huovinen /sd	Markku Laukkanen /kesk (osittain)
vpj.	Pentti Tiusanen /vas	Tapani Mäkinen /kok
jäs.	Christina Gestrin /r	Sanna Perkiö /kok
	Timo Heinonen /kok	Tarja Tallqvist /kd
	Rakel Hiltunen /sd	Oras Tynkkynen /vihr (osittain)
	Antti Kaikkonen /kesk (osittain)	Pauliina Viitamies /sd
	Timo Kaunisto /kesk	Anne-Mari Virolainen /kok
	Timo Korhonen /kesk	vjäs. Timo Juurikkala /vihr.
	Merja Kuusisto /sd	

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Ekroos.